

ZAŠTITIMO OCEANE

Zašto trebamo Sporazum
o svjetskim morima

GREENPEACE

A large green ship, the Rainbow Warrior, is shown from the side, sailing on the ocean. The ship has a prominent rainbow stripe and a white seagull logo. Several people are visible on the deck. In the foreground, two dolphins are leaping from the water, creating splashes. The ship's name "RAINBOW WARRIOR" is written in white capital letters on the green hull.

RAINBOW WARRIOR

„Moramo štititi oceane baš kao da nam život ovisi o tome, jer nam zapravo i ovisi.“
- dr. Sylvia A. Earle

©Paul Hilton/Greenpeace

NAŠA SVJETSKA ODNOSNO OTVORENA MORA

Greenpeace zagovara ambiciozan globalni Sporazum o svjetskim morima koji će našim oceanima pružiti zaštitu kakvu hitno trebaju. Sporazumom se mora osmisliti svjetski sustav koji će objediniti sve ključne mehanizme za djelotvornu uspostavu zaštićenih područja na otvorenom moru.

Gotovo polovica površine našega planeta, što je više od 64% svjetskih mora, otpada na golemu plavetnu divljinu koja ne poznaje granica zastava, jezika i podjela među narodima.

To su **naša zajednička svjetska mora**. Poznati i pod nazivom otvorena mora¹, ti oceani i njihovo duboko podmorje prekrivaju 230 milijuna četvornih kilometara, što je više od površine svih kontinenata zajedno, a to područje pripada svima nama.

Svjetska su mora bogat i raznolik prirodni okoliš. Ona igraju ključnu ulogu u životu našeg planeta i u usporavanju klimatskih promjena². Obuhvaćaju nevjerojatna staništa poput oceanskih koraljnih polja i podmorskih planina.

Svjetska su mora dom nevjerojatno raznolikim oblicima života, uključujući kitove, tune, morske pse, kornjače i raže.

U stvari, ona ključaju životom koji su znanstvenici tek počeli otkrivati. Ona su među najmanje istraženima i zaštićenima područjima na Zemlji. Tek je 1% svjetskih mora trenutno zaštićeno.³

ZLO NIKAD NE DOLAZI SAMO

Sve do prošloga stoljeća, svjetska su mora bila izvan dosega ljudske eksploatacije. Bila su predaleka, preduboka, prenemirna, prehladna i preopasna. Ribarenje i iskorištavanje rudnoga bogatstva bili su ograničeni na priobalna područja. Drugim riječima, svjetska su mora *de facto* bila sigurna utočišta za život. No s brzim razvojem tehnologije stvari su se promijenile.

Danas brodovi-tvornice za industrijsko ribarenje mogu izlovljavati daleko na otvorenom moru na dubinama od tisuću metara i zalaziti u područja poput Arktika i Antarktike koja su nekad bila nedostupna. Tome treba dodati razvoj rudarstva i tehnologije bušenja nafte i plina koji omogućavaju industrijsku djelatnost na svjetskim morima. Postalo je jasno da više nema sigurnih utočišta.

Situacija se, k tome, pogoršala sa snažnim pritiscima izazvanim klimatskim promjenama koje su povećale kiselost i onečišćenje oceana. Zlo očito nikad ne dolazi samo.⁴

O zdravlju oceana ovisi i sigurnost hrane u svijetu. O njemu ovisi stabilnost klime, a time i životi milijardi ljudi.⁵ Naša je sudbina usko povezana sa sudbinom naših oceana. Nastave li oceanski ekosustavi trpjeti ovakvu štetu iz godine u godinu, posljedice će biti dalekosežne i katastrofalne.

RJEŠENJE

Znanost nam jasno govori da, želimo li izbjeći najgore posljedice klimatskih promjena i sačuvati floru i faunu, **moramo zaštititi barem 30% naših oceana do 2030.**⁶

To znači da moramo stvoriti svjetsku mrežu zaštićenih morskih područja koja će se rasprostirati izvan granica nacionalnih jurisdikcija i okončati neodrživu pljačku svjetskih mora.

Zaštićena morska područja odnosno rezervati područja su u kojima se ne bi smjele provoditi nikakve eksploatacijske niti devastirajuće djelatnosti poput rudarenja i industrijskog ribolova. Zaštićena su područja najisplativiji način da se zaustavi trenutna kriza i ponište njezine posljedice u oceanima, da se obnove oštećeni ekosustavi i oceanima vrati njihova otpornost.⁷

UPRAVLJANJE SVJETSKIM MORIMA

Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora (UNCLOS) temeljni je pravni akt odnosno oceanski ustav. Njime se određuju prava i obaveze zemalja članica koje djeluju na svjetskim morima, što obuhvaća i njihovu odgovornost da zaštite život u moru od opasnosti koje mu prijete.⁸

Međutim, osvrnemo li se na proteklih 30 godina, mnoge su se vlade usredotočile samo na svoje pravo da iskorištavaju svjetska mora, a ne i na svoju odgovornost da ih zaštite. Ako neka zemlja ili korporacija želi ribariti, eksploatirati naftu i plin ili rudariti u ovim vodama, to će im omogućiti različite organizacije (vidi tablicu „Karta Regionalnih organizacija za upravljanje ribarstvom”).

To je dovelo do necjelovitog upravljanja oceanima i stvaranja komplicirane mreže globalnih i regionalnih organizacija i sporazuma kojima nije svrha promicanje bioraznolikosti na globalnoj razini.⁹ Da stvari budu gore, među tim različitim sudionicima nema gotovo nikakve suradnje.

©Alex Hafford/Greenpeace

©Darren Due/Greenpeace

Još ne postoji objedinjeni svjetski mehanizam koji bi osigurao očuvanje svjetskih mora. Za većinu oceana ne postoje međunarodna pravila na temelju kojih bi se uspostavila zaštićena morska područja, a kamoli mehanizmi njihova nadzora, održavanja i provedbe (vidi tablicu „*Karta ograničenih nadležnosti regionalnih organizacija*“).

Kako sad stoje stvari, nema međunarodnoga okvira na temelju kojeg bi se mogao procijeniti ukupni utjecaj ljudske djelatnosti i klimatskih promjena. Dokle god se predlažu potencijalno štetne aktivnosti poput geoinženjeringa u svjetskim morima ne mogu se napraviti procjene utjecaja na okoliš.

UN je u svojoj prvoj procjeni utjecaja na svjetska mora¹⁰ zaključio da je najveća prijetnja oceanima odgađanje rješavanja mnogih problema koji na njih utječu. Odgađanje rješavanja ovih problema samo povećava štetu za okoliš, društvo i gospodarstvo.

No sad je došao trenutak da po prvi put u povijesti čovječanstvo zajednički želi riješiti ove izazove i stvoriti novi plan: **Sporazum o svjetskim morima.**

Napokon imamo priliku promijeniti stvari.

©Paul Hilton/Greenpeace

SPORAZUM O SVJETSKIM MORIMA

Nakon dugo vremena, vlade zemalja članica Ujedinjenih naroda složile su se da treba osmisliti nova pravila za zaštitu života u svjetskim morima. Ovo je povijesna prilika da doista zaštitimo svjetska mora za sljedeće generacije.

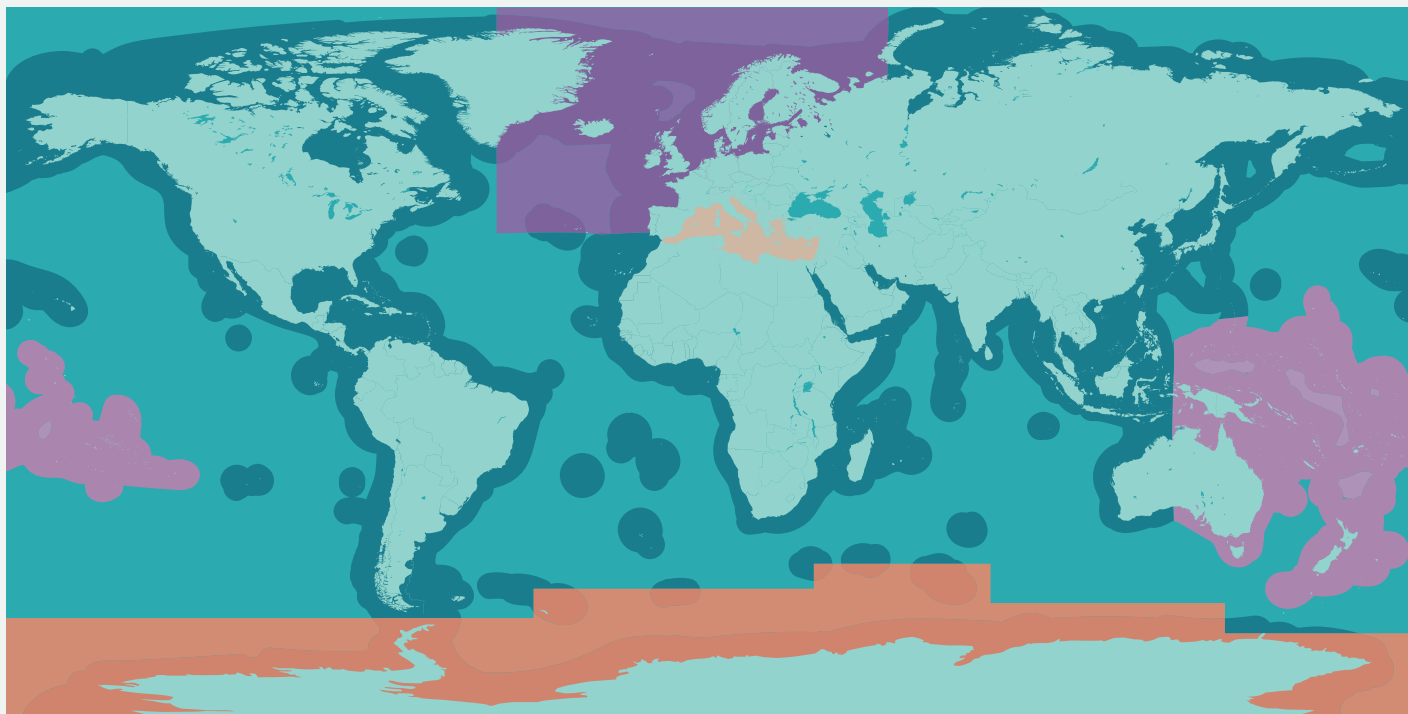
Budu li pregovori uspješni, Sporazum bi se trebao zaključiti već 2020. Njime bi se mogli postaviti temelji za uspostavu i djelotvornu provedbu zaštićenih morskih područja na svim svjetskim morima.

Vrijeme je da poduzmemo hrabre političke korake radi zaštite polovice planeta koja pripada svima nama. Treba što prije donijeti čvrsti globalni Sporazum o svjetskim morima kako bismo zaštitili ono što već štiti nas.

Greenpeace poziva na donošenje Sporazuma o svjetskim morima u skladu s Konvencijom o pravu mora (UNCLOS) koji će:

1. utvrditi jasan cilj i zakonsku obavezu suradnje na zaštiti,¹¹ očuvanju i obnovi zdravlja i otpornosti oceana putem mreže zaštićenih morskih područja, koja se rasprostire svim svjetskim morima.
2. prepoznati, proglasiti i osigurati uspostavu zaštićenih morskih područja u svjetskim morima. Ovaj postupak podrazumijeva vremenski ograničeno savjetovanje sa zainteresiranim stranama poput civilnih društava i organizacija nadležnih za odgovarajuće ljudske djelatnosti¹² s ciljem uspostave morskih rezervata s jasnim mjerama njihove zaštite.
3. procijeniti višestruki i ukupni utjecaj ljudskih djelatnosti na svjetska mora prije nego što se takve djelatnosti odobre.
4. donijeti čvrst institucijski okvir i ovlasti za donošenje odluka, razmatranje i nadzor poput savjeta potpisnica, tajništva, znanstveno-tehničkog odbora i odbora za nadzor pridržavanja sporazumu.
5. osmisliti jednostavne i učinkovite postupke za donošenje odluka poput većinskog glasa, u slučaju da se ne može postići konsenzus.
6. donijeti okvir za bolju koordinaciju i suradnju među različitim nadležnim organizacijama.
7. osmisliti mehanizme za nadzor, izvještavanje, reviziju i sukladnost kako bi se svi pridržavali Sporazuma.
8. jasno definirati obavezu provedbe Sporazuma za potpisnice, uključujući obavezu istrage i zakonskog gonjenja prekršitelja te prihvaćanje odgovarajućih sankcija.
9. donijeti pravedna pravila pristupa i ravnopravne raspodjele koristi od uporabe genskih resursa podmorja u svjetskim morima.
10. donijeti pravedna pravila za povećanje kapaciteta, prijenos pomorske tehnologije i financijskih mehanizama koji će zemljama članicama, a posebno onima u razvoju, pomoći da se pridržavaju Sporazuma i ispune njegove ciljeve.

Karta ograničenih nadležnosti regionalnih organizacija

	OSPAR		SPREP		Isključivi gospodarski pojasevi
	CCAMLR		BARCON		Otvorena mora

Napomena: ova karta nije u omjeru i ima isključivo ilustrativnu svrhu

Regionalne organizacije za mora

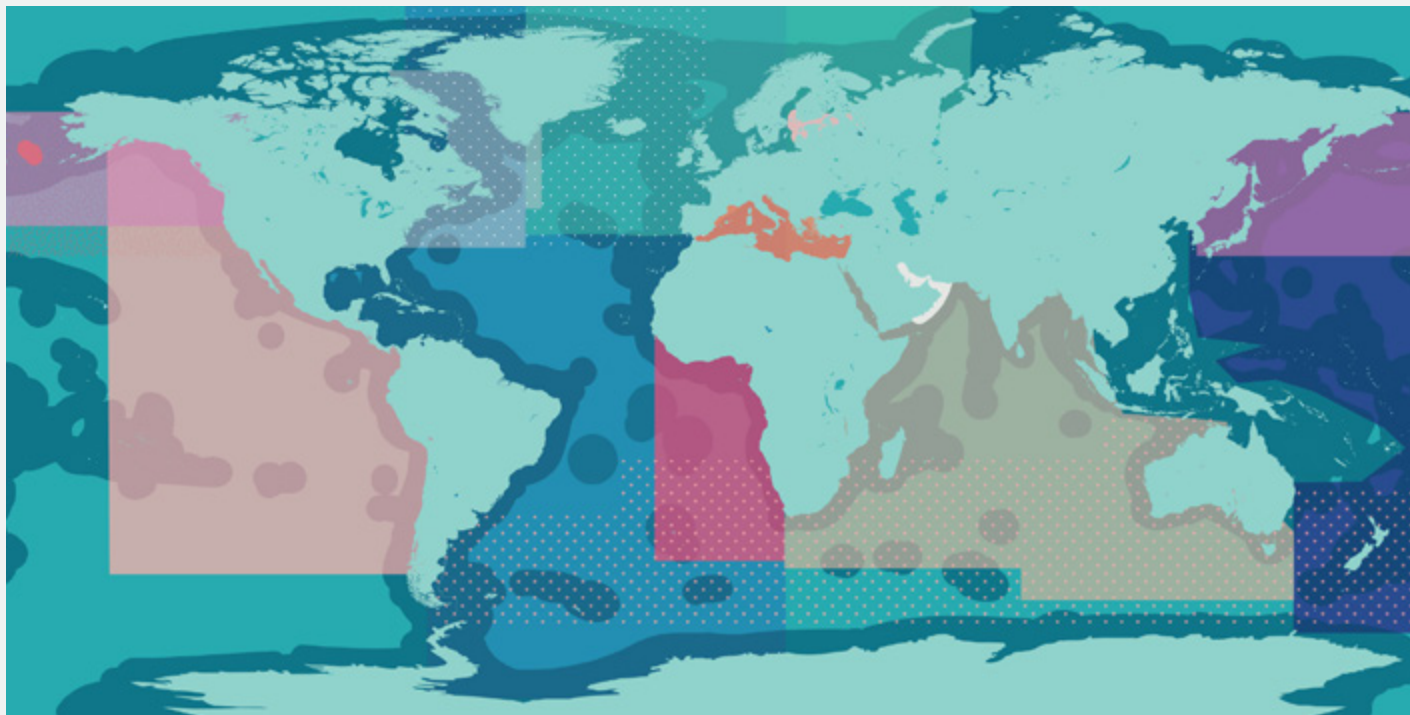
Postoji tek nekoliko regionalnih organizacija koje su stanju čuvati morske ekosustave u svjetskim morima. Njihov je mandat ograničen.

Tek dio njih, poput Komisije za očuvanje antarktičkih morskih živih resursa (CCAMLR) odnosno Komisije za zaštitu morskog okoliša sjeveroistočnog Atlantika (OSPAR) može posredstvom svojih potpisnica proglasiti zaštićena morska područja u svjetskim morima.

Međutim, to se sporo odvija, budući da većina njih nema načina da izravno štiti ta područja od cijelog niza djelatnosti koje mogu utjecati na bioraznolikost, poput ribarenja, brodarenja ili rudarenja.

Stoga se često uspostavljaju tzv. „parkovi na papiru” - područja oceana zaštićenih samo na papiru, ali ne i u stvarnosti. Štoviše, regionalni sporazumi obavezuju samo države potpisnice, ali ne i ostale države.

Karta sa šarenim uzorkom područja Regionalnih organizacija za upravljanje ribarstvom

 CCBST	 IAATC	 IPHC	 NEAFC	 SEAFO
 CCBSP	 ICCAT	 NAFO	 NPAFC	 SIOFA
 GFCM	 IOTC	 NASCO	 RECOFI	 SPRFMO*
 WCPFC	Napomena: ova karta nije u omjeru i ima isključivo ilustrativnu svrhu			

Regionalne organizacije za upravljanje ribarstvom

(tzv. RFMO-i) uspostavljene su radi upravljanja izlovom u pojedinim područjima. One i dalje ne pokrivaju sva geografska područja poput Arktika.

RFMO-ima nije glavni cilj očuvati bioraznolikost te ne raspolažu mehanizmima za kontrolu utjecaja drugih gospodarskih sektora ili za zaštitu od drugih prijetnji osim izlova.

Imaju, međutim, obavezu rješavati probleme nastale izlovom vrsta koje nisu cilj izlova i kontrolirati utjecaj na njihova staništa. Većina RFMO-ova ne izvršava ove obaveze zato što se ograničavaju na vlastiti sektor odnosno nedostaju im stručni resursi i politička volja.¹³ Osim toga, komunikacija i koordinacija među samim RFMO-ovima je ograničena, što gotovo onemogućuje procjenu ukupnog utjecaja ribarenja na naše oceane.

Sporazum o svjetskim morima trebao bi nadopuniti i ojačati djelovanje RFMO-ova tako što će omogućiti sveobuhvatnu zaštitu od suprotstavljenih ljudskih djelatnosti i ojačati njihovu sposobnost da izvršavaju svoje obaveze. Sporazum će im omogućiti stručno znanje, vodstvo i platformu za pokretanje postupaka i nošenje s ukupnim utjecajima, a time će se poboljšati i koordinacija između različitih sektora.

Isto će učiniti i za **druge svjetske sektorske organizacije i sporazume** koji reguliraju djelatnosti u svjetskim morima. Među njima su Međunarodna pomorska organizacija (brodarenje), Međunarodna vlast za morsko dno (rudarenje u dubokim morima) te Londonska konvencija (bacanje otpada).

©Doug Perrine/SeaPics.com

BILJEŠKE

1. Izraz „svjetska mora” ili „otvorena mora” ovdje podrazumijeva otvorena mora i morsko dno izvan jurisdikcije zemalja članica UN-a odnosno „područja izvan nacionalnih jurisdikcija”.
2. Vidi preambulu Pariškoga sporazuma na: https://unfccc.int/files/meetings/paris_nov_2015/application/pdf/paris_agreement_english_.pdf
3. Atlas zaštićenih morskih područja Instituta za očuvanje mora (Marine Conservation Institute) na: <http://www.mpatlas.org/map/mpas/>
4. L. Woodall, C. Stewart, A. Rogers “Functions of the High Seas and Anthropogenic Impacts, Science Update 2012-2017, University of Oxford na <http://highseasalliance.org/sites/highseasalliance.org/files/HS%20Synthesis%20Oxford%20%28110717%29.pdf>
5. <https://www.greenpeace.org/archive-international/Global/international/briefings/climate/COP23/Oceans-Climate-Briefing.pdf>
6. Npr. B. O’Leary, Callum M. Roberts and al. “Effective Coverage Targets for Ocean Protection” at <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/conl.12247/epdf>. Također vidi rezoluciju br. 053 Svjetske konferencije Međunarodnog saveza za očuvanje prirode i prirodnih bogatstava (krat. IUCN) - „Povećanje zaštićenih morskih područja za učinkovito upravljanje morskom bioraznolikosti na <https://portals.iucn.org/congress/motion/053>
7. Callum M. Roberts, B. O’Leary, D. J. McCauley and al. “Marine reserves can mitigate and promote adaptation to climate change” at <https://www.pnas.org/content/114/24/6167.full>
8. Više o nepokrivenim područjima upravljanja oceanima vidi na <https://www.greenpeace.org/archive-international/Global/international/publications/oceans/2013/High-Seas-Biodiversity-Agreement.pdf>
9. Dire Tladi, The Proposed Implementing Agreement: options for coherence and consistency in the establishment of protected areas beyond national jurisdiction in IJML 30 (2015) 654-673
10. http://www.un.org/Depts/los/global_reporting/WOA_RegProcess.htm
11. Gdje zaštita također obuhvaća sprječavanje uništavanja ili slabljenja morskog okoliša.
12. Vidi niže navedene „Regionalne organizacije za upravljanje ribarstvom” i „Regionalne organizacije za mora”
13. Vidi http://www.savethehighseas.org/wp-content/uploads/2016/08/DSCC-Review-2016_Launch-29-July.pdf

GREENPEACE

rujan 2018.

GREENPEACE
ZASTITIMO
OCEANE

www.greenpeace.org